

Ks. Marek STAROWIEYSKI

KRONIKA PATRYSTYCZNA (2)*

1. Wydanie włoskie "Wyznań"

Nakładem Fundacji Lorenzo Valla i wydawnictwa Arnoldo Mondadori ukazał się drugi tom dwujęzycznego wydania "Wyznań" po włosku. Wydanie to, którego pierwszy tom już omawialiśmy, jest zaplanowane na pięć tomów. Tom niniejszy zawiera tekst ksiąg IV do VI. Tekst łaciński opracował M. Simonetti, na podstawie wydania teubnerowskiego Skutelli z 1934. Aparat krytyczny jest ograniczony do koniecznego minimum. Przekład włoski jest dziełem G. Chiarini.

Układ tomu jest taki jak w tomie poprzednim. Po podaniu tekstu łacińskiego tych trzech ksiąg wraz z ich przekładem włoskim następuje druga część tomu, objaśniająca: a więc wstępy do danej księgi, zwięzłe podstawowe bibliografie oraz komentarze do poszczególnych ksiąg. Księgi IV, V i VI "Wyznań" zawarte w tym tomie, zostały opatrzone komentarzami różnych autorów: komentarz do IV księgi opracował Luigi F. Pizzolato, do księgi V - Patrice Cambrone, do księgi VI - Paolo Siniscalco.

Wydanie to ma wielkie znaczenie dla kultury. Otrzymujemy bowiem "Wyznania", jedno z podstawowych dzieł kultury zachodniej, z dobrze wydany tekst krytyczny, z czytelnym i jasnym przekładem oraz ze wstępami i komentarzami pisanymi przez wybitnych specjalistów.

Sant'Agostino, Confessioni, vol. II (libri IV-VI). Testo criticamente riveduto e apparati critici a cura di Manlio Simonetti, traduzione di Gioachino Chiarini, commento a cura di Patrice Cambrone, Luigi F. Pizzolato, Paolo Siniscalco, Fondazione Lorenzo Valla, A. Mondadori, b.m.w., 1993, s. 273, cena 40 000 Lit.

2. Księga pamiątkowa ku czci prof. Michel Spanneut

W wydawnictwie "Presses Universitaires de Lille" ukazała się książka pamiątkowa ku czci prof. Michel Spanneut, dziekana Faculté Libre des Lettres w Lille.

Nazwisko Michel Spanneut jest dobrze znane wszystkim patrologom. Urodzony w 1919, wyświęcony na kapłana w 1944, mianowany profesorem wymienionego Wydziału w 1955, pracował na tym stanowisku do emerytury, to jest do roku 1989. Jego nazwisko związane jest z badaniami nad myślą stoicką u Ojców Kościoła: w tej dziedzinie jego praca "Le stoïcisme des Pères de l'Eglise de Clément de Rome à Clément d'Alexandrie", Paris 1957, 1969², stanowi dziś dzieło klasyczne.

* Por. Kronika patrystyczna 1, WST 6(1993), s. 299-306.

Do myśli stoickiej M. Spanneut powracał wielokrotnie w swoich pracach, stąd też tytuł książki pamiątkowej: "Valeurs dans le Stoïcisme. Du Portique à nos jours" i charakter wybitnie filozoficzno-etyczny tomu. Działaność M. Spanneut nie ograniczała się jednak tylko do stoicyzmu. Nie można więc pominąć prac M. Spanneut nad Eustachym z Antiochii, nad Tertulianem i moralistami afrykańskimi i nie wspomnieć o popularnym wprowadzeniu do patrologii pt. "Les Pères de l'Eglise, IV^e-VIII^e siècle", Paris 1990.

Tom opatrzony wstępem M. Schumanna z Akademii Franuskiej, zawiera następujące prace: Gerard VERBEKE, (KUL, Leuven), Le stoïcisme devant les croyances religieuses: l'argument du "consensus", s. 9-30; Joseph HELLEGOURARC'H (Paris-Sorbonne), Juvénal et le stoïcisme, s. 31-42; Jean-Marie DELMAIRE (Université Lille III), Martyre et héroïsme dans le judaïsme: le modèle des Maccabées, s. 43-57; Gilles DORIVAL (Université de Provence, Centre P.A. Février), Cyniques et chrétiens au temps des Pères grecs, s. 57-88; Eric OSBORN (Université de Melbourne), The Sovereignty of Good in Clement of Alexandria, s. 89-105; P. MONAT, (Université de Franche-Comté), Une forme de "virtus" accessible aux femmes? La "Patientia" dans la Consolation à Grégoria d'Arnoobe le Jeune, s. 105-113; Michel PERRIN (Université de Picardie), L'image de Stoïcien et du stoïcisme chez Lactance, s. 113-131; Jean-Marie ANDRE (Paris-Sorbonne), Lactance et l'idée stoïcienne de justice, s. 131-148; Jean DOIGNON (Université de Franche-Comté), Traits stoïciens de l'action de Dieu chez Hilaire de Poitiers: la "praeparatio" sur fond de "Constitutio", s. 149-154; Harvé SAVOM (UL Bruxelles), Les intentions de Saint-Ambroise dans la Préface du "De officiis", s. 155-170; Anne-Marie MALINGREY (Université Lille III), Saint Jean Chrysostome moraliste? s. 171-180; Aimé SOLIGNAC SJ (Chantilly), Autour du "De natura" de Pélage, s. 181-192; Alain MICHEL (Paris-Sorbonne), Saint Augustin et Cicéron: le courage, la souffrance et la joie, s. 193-202; Yve-Marie DUVAL (Université Paris-Nanterre), La lettre de direction (acéphale) à une mère de famille du ms 954 de Vienne (CPL 755). Edition de divers fragments dans leur ordre originel, s. 203-245 [Wydanie krytyczne tekstu]; Pierre CAZIER (Université Lille III), Etincelles stoïciennes dans les "Sentences" d'Isidore de Séville, s. 245-264; Hubert le BOURDELLES (Université Lille III), Un témoin des thèmes moraux du XVI^e siècle: Busbecq. Est-il stoïcien? s. 265-270; Jean-Marie BREUVART (Université Catholique de Lille), Eric Weil et le stoïcisme dans la "Logique de la Philosophie", s. 271-298.

Tom kończy bibliografia prac Michel Spanneut s. 298-304.

Tematyka etyczno-filozoficzna tego tomu stanowi ważne dopełnienie twórczości wielkiego uczonego, któremu tom został zadedykowany.

Valeurs dans le Stoïcisme. Du Portique à nos jours. Textes rassemblés en hommage à Michel Spanneut par Michel Soetard. Préface de M. Maurice Schumann de l'Académie Française, Lille 1993, Presses Universitaires de Lille, s. 304, cena 150FF.

3. Teologia Boecjusza

We wstępie do wydania "O pocieszniu filozofii" w Bibliotece Klasyków Filozofii profesor Legowicz wyraża swoje wątpliwości co do tego, czy Boecjusz był chrześcijaninem, opierając się na argumentach braku elementów chrześcijańskich

w tym utworze oraz wstrzymuje się od sądu na temat autentyczności boecjuszowych traktatów teologicznych. Argument opierający się na braku elementów chrześcijańskich w "De consolatione" był już wielokrotnie omawiany i nie warto do niego powracać. Natomiast wątpliwości na temat chrześcijaństwa Boecjusza, o ile to nie był wymóg cenzury, w co zresztą wątpię, jest wyrazem ogromnego zapóźnienia wiedzy o literaturze patrystycznej w polskich kołach uniwersyteckich, jako że od opublikowania w 1877 roku tzw. "Anecdotom Holrderianum" (fragmentu dzieła Kasjodora "Ordo generis Cassiodororum", w którym wymienia on traktaty teologiczne pośród dzieł Boecjusza), nie wyraża się wątpliwości co do autentyczności pięciu traktatów teologicznych Boecjusza ("Quomodo Trinitas unus Deus et non tres dii", "Utrum Pater et Filius et Spiritus Sanctus de divinitate substantialiter praedicentur", "Quomodo substantiae in eo, quod sint bonae sint", "De fide catholica", "Liber contra Eutychen et Nestorium", CPL 889). Trudno sobie wyobrazić, by niechrześcijanin pisał np. przeciwko Eutychesowi czy Nestoriuszowi. Wszystkie te traktaty, dodajmy, posiadamy w języku polskim, w przekładzie ks. T. Jachimeckiego, POK 5, 1926, 169-249. Te traktaty Boecjusza wywarły wielki wpływ na myśl średniowieczną, np. na św. Tomasza z Akwinu, następnie jednak, krytykowane w okresie renesansu, poszły w zapomnienie. Ponadto, jeśli na temat filozofii Boecjusza ukazało się wiele prac, o tyle teologia autora "Pocieszenia" pozostawała nieopracowana.

Tę właśnie lukę stara się wypełnić praca M. Lluch-Baixaui na temat teologii Boecjusza, jego życie, dzieło i ogólne zasady jego teologii). Autor w pierwszym rozdziale wprowadza w problematykę historyczną studiów boecjańskich, a więc omawia kontekst historyczny dzieła Boecjusza, a następnie, w dalszych rozdziałach, przechodzi do omówienia kolejnych zagadnień teologii Boecjusza, a więc problemu możliwości poznania Boga (II rozdz.), Jego istoty (III rozdz.), Trójcy (IV rozdz.), dzieła stworzenia (V rozdz.) i w końcu dzieła zbawienia (VI rozdz.).

Tom zakończono obszerną bibliografią studiów boecjańskich do mniej więcej roku 1990 oraz indeksem osobowym.

Praca M. Lluch-Baixaui, napisana w sposób jasny i prosty, przedstawia myśl teologiczną wielkiego pisarza przelomu starożytności i okresu średniowiecza. Zapełnia ona lukę panującą w dziejach teologii patrystycznej a równocześnie daje klucz do rozumienia teologii średniowiecznej.

Miguel LLUCH-BAIXAUI, *La teologia de Boecio en la transición del mundo clásico al mundo medieval*, Colección Teología 69, Ediciones de Universidad de Navarra, Pamplona 1990, s. 349.

4. Nowy tom "Corpus Christianorum, series Graeca"

Piotr z Kaliniku należy do mniej znanych pisarzy. Urodził się w Kaliniku około 540 roku. Podjął życie zakonne w klasztorze pod Kalinikiem, prawdopodobnie w Mar Hanina. Tam otrzymał dobre wykształcenie tak, że nauczył się zarówno języka syryjskiego jak i greckiego, i zapoznał się z literaturą patrystyczną, natomiast nie spotykamy u niego śladów znajomości pisarzy pogańskich.

W 581 został patriarchą jakobickim Antiochii, uprzednio dwukrotnie odmówił przyjęcia tej godności. Po wyborze odwiedził bratni patriarchat monofizycki

w Aleksandrii, którego biskupem był Damian. Z nim to właśnie Piotr nie zgadzał się w dziedzinie nauki o Trójcy św. Po wielu próbach odbycia dyskusji, doszła ona w końcu do skutku, nie przyniosła jednak rezultatów i rozpoczęła schizmę między tymi dwoma stolicami, która trwała od 594 roku do 631.

Pozostało kilka dzieł Piotra: przypisywana mu anafora, poemat o ukrzyżowaniu Chrystusa, list, Dossier przeciwko Tryteistom (niedawno wydany w "Orientalia Lovaniensia Analecta", 10, 1981) oraz dzieło "Przeciw Damianowi" w 25 księgach, powstałe po roku 388 roku, napisane po grecku, ale przełożone na syryjski przed rokiem 616.

Obszerność dzieła pokazuje nam niniejsze wydanie: w grubym tomie zawierają się fragmenty tylko księgi drugiej. Dzieło to pokazuje losy na ogół mało znanej kontrowersji tryteistycznej w VI w. Pokazuje ono również metodę teologiczną tego okresu: autor cytuje ogromną ilość tekstów patrystycznych. Dzieło Piotra pozwala nam lepiej poznać teologię monofizytów VI w. w Syrii i Egipcie, do poznania której mamy stosunkowo niewiele źródeł.

Petri Callinicensis Patriarchae Antiochiae Tractatus Contra Damianum. I Quae supersunt libri secundi, ediderunt et anglice reddiderunt Rifat Y. Ebied, Albert van Roey, Lionel R. Wickham, Corpus Christianorum, Series Graeca 29, Turnhout Leuven 1994 (Brepols, University Press), s. LVII+389.